

**Ірина І. Надточій, Ірина С. Крамаренко, Інна О. Іртищева, Ірина І. Дубинська,
Артур В. Гарагуля**

РЕГІОНАЛЬНІ ДИСПРОПОРЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УМОВАХ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ: ВІД СЦЕНАРНОГО АНАЛІЗУ ДО ДОРОЖНЬОЇ КАРТИ ЦИРКУЛЯРНОЇ МОДЕЛІ

Сучасні міграційні процеси, спричинені воєнними діями, демографічними втратами та трансформацією ринку праці, істотно впливають на збереження інтелектуального потенціалу України та посилюють регіональні диспропорції його розвитку. Дослідження присвячено обґрунтуванню регіонально орієнтованого підходу до формування міграційної політики на основі аналізу інтелектуального потенціалу територій та моделювання міграційних траєкторій висококваліфікованих кадрів. Запропоновано регіональний індекс інтелектуального потенціалу, який інтегрує показники освітнього рівня населення, концентрації науково-освітньої інфраструктури, зайнятості у наукомістких секторах економіки та демографічної стійкості регіонів. Проведена оцінка засвідчила значні відмінності між областями України за рівнем збереження людського капіталу та масштабами міграційного відтоку, що підтверджує необхідність диференційованого підходу до реалізації державної міграційної політики.

Особливу увагу приділено аналізу міграційних траєкторій висококваліфікованих фахівців. За допомогою потокової Sankey-діаграми візуалізовано основні напрями переміщення науковців, IT-спеціалістів, лікарів, інженерів, викладачів і менеджерів та визначено їх можливі кінцеві стани. Виокремлено чотири ключові траєкторії: швидку рееміграцію, циркулярну міграцію, зтяжну еміграцію та незворотну асиміляцію. Встановлено, що найбільш ефективною з позиції збереження інтелектуального потенціалу є циркулярна міграція, яка забезпечує підтримання професійних, економічних і наукових зв'язків між мігрантами та країною походження.

На основі отриманих результатів розроблено чотирифазну дорожню карту впровадження циркулярної моделі збереження інтелектуального потенціалу України до 2030 року, що охоплює етапи стабілізації, циркуляції, активації та консолідації. Запропонована модель ґрунтується на принципах циркулярної економіки та передбачає активізацію рееміграції, розвиток взаємодії з діаспорою, підтримку транснаціональних професійних мереж і посилення регіональної спроможності до відновлення. Реалізація запропонованих заходів сприятиме скороченню втрат людського капіталу, зміцненню конкурентоспроможності регіонів та формуванню передумов для сталого соціально-економічного розвитку України.

Ключові слова: інтелектуальний потенціал, міграційна політика, ринок праці, відтік мізків, демографічні процеси, циркулярна економіка, регіональні диспропорції; економічний розвиток, рееміграція, висококваліфіковані кадри.